

Lisa: Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti 2014. aasta aruanne varjupaigavaldkonna olukorra kohta ELis: põhijäreldused

Sissejuhatus

Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiameti (EASO) 2014. aasta aruanne annab igakülgse ülevaate ELi kõigis 28 liikmesriigis ning Norras ja Šveitsis (EL+) esitatud varjupaigataotluste laadist ja arvust. Selles analüüsitakse varjupaigavaldkonna arengusuundi, sealhulgas aasta suuremaid väljakutseid ja nendele reageerimist, tähtsamaid institutsioonilisi ja õiguslikke muutusi, ning antakse ülevaade Euroopa ühise varjupaigasüsteemi praktilisest toimimisest. Aruande lähteandmed on esitanud liikmesriigid, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, kodanikuühiskonna organisatsioonid, teabespetsialistid ja ametnikud.

Aruande põhipunktid

- 2014. aastal esitati EL+ riikides enam kui 660 000 rahvusvahelise kaitse taotlust – see on suurim arv alates ELi tasandi andmete kogumise algusest 2008. aastal.
- Kõige rohkem varjupaigataotlejaid oli Süüriast, Lääne-Balkani riikidest ja Eritreast. Enim varjupaigataotlejaid võtsid vastu Saksamaa, Rootsi, Itaalia, Prantsusmaa ja Ungari.
- 2014. aasta lõpu seisuga ootas EL+ riikides taotlusele vastust enam kui 500 000¹ pagulast; võrreldes 2013. aastaga on lahendamata varjupaigataotluste arv kasvanud 37%.
- Suureks väljakutseks EL+ riikidele oli jätkuv kriis Süürias: 2014. aastal laekus sealt pärit isikutelt üle 128 000 varjupaigataotluse. Seetõttu oli vaja rakendada erimeetmeid ümberasustamise ja humanitaarkaaluatlustel vastuvõtmise vormis.
- Ka Afganistan oli jätkuvalt üks varjupaigataotlejate peamistest päritoluriikidest: 2014. aastal esitasid sealt pärit isikud 42 745 taotlust, mis on 53% rohkem kui 2013. aastal. Samuti oli sealt pärit kõige rohkem saatjata alaealisi varjupaigataotlejaid (6155).
- Lääne-Balkani riikidest, eriti Serbiast ja Kosovost pärit isikute varjupaigataotluste arv kasvas 110 000ni.
- Ukrainast pärit isikud esitasid 14 000 taotlust, mis on 13 korda rohkem kui 2013. aastal.
- 2014. aastal loodi seitsmeks aastaks Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond (AMIF), mille eelarve on 3,137 miljardit eurot ja millest toetatakse liikmesriikide projekte.

2014. aasta tähtsamad arengusuunad

Kriis Vahemeres

2014. aastal, kui meritsi saabuvate varjupaigataotlejate arv oluliselt kasvas, põhjustades nende sagedase hukkamise Vahemeres, olid poliitilises arutelus tähtsamateks teemadeks juurdepääs varjupaigamenetlusele ja rändevoogude ohjamine. Vahemere rakkerühm püüdis selgitada probleemi põhjusi ja leida lahendusi. Rõhutati varjupaigamenetluse algetapi, sealhulgas taotluse esitamise ja registreerimise olulisust, millega on jätkuvalt suuri probleeme eriti nendes EU+ riikides, kuhu on hakanud saabuma suurel arvul ja/või äkki rohkem pagulasi.

Vastuvõturajatised

Varjupaigataotluste arvu kasv tekitas 2014. aastal paljudes riikides majutusprobleeme, mis tingis vajaduse suurema paindlikkuse järele seoses vastuvõturajatisega. Liikmesriigid reageerisid probleemile uute ja

¹ See arv sisaldab edasikaebusi.

ajutiste rajatiste püstitamisega. Sellega seoses selgitas Euroopa Kohus, et varjupaigataotlejatele antav rahaline abi peab olema selline, et neil oleks vajaduse korral võimalik eluaset üürida. Paljud EL+ riigid otsustasid lihtsustada pääsu oma tööturule, nii et varjupaigataotlejatel oleks võimalus paremini ise toime tulla. Paljud liikmesriigid muutsid oma kinnipidamispõhimõtteid, kusjuures kinnipidamisele püütakse leida alternatiive.

Riiklike varjupaigasüsteemide areng

Arvestades varjupaigataotlejate ja lahendamata juhtumite arvu kasvu, restruktureerisid paljud EL+ riigid varjupaigavaldkonna haldamist, võtsid juurde töötajaid ning korraldasid ümber ülesannete ja ressursside jaotuse. Et tõhustada võimet kasvavale survele paindlikult reageerida, rakendati mitmeid meetmeid. Nende hulgas võib nimetada järgmisi: erandolukordade planeerimine, erimenetlused kiirete otsuste tegemiseks, turvaliste päritoluriikide riiklike nimekirjade läbivaatamine, varjupaigajuhtumite teatavate kategooriate prioriseerimine ning uued tehnilised lahendused.

EASO tugi

EASO jätkas operatiivtoe pakkumist Kreekale, Itaaliale, Bulgaariale ja Küprosele ning juhtis edukalt ühistöötlemissid projekte, mis kinnitas ühistöötlemissid rühmade liikmesriikidesse lähetamise sobilikkust, ning algatas ühe projekti koos Malta ja Itaaliaga, et tõkestada ebaseaduslikku rännet. EASO on välja õpetanud üle 2800 varjupaiga- ja vastuvõtutöötaja. Lisaks korraldas EASO välismõõtmel üritusi mitme riigiga, nagu näiteks Türgi, Serbia, Jordaania, Maroko ja Tuneesia. Lisaks algatas EASO uue statistikaandmete kogumise oma varajase hoiatamise ja valmisoleku süsteemi (EPS) raames, kus kõik EL+ riigid esitavad andmeid iga kuu, täiendades nii Eurostatilt saadavat statistikat. Nendel uutel andmetel põhineb aastaaruandes esitatud täielikum analüüs.

Õigusküsimused

Euroopa Kohus tegi otsuse täiendava kaitse tähtsate aspektide kohta (eelkõige seoses siseriiklike relvakonfliktide ja raskete meditsiiniliste juhtumitega) ning selgitas, kuidas liikmesriikide asutused võivad hinnata varjupaigataotlejate poolt oma seksuaalse sätumuse kohta esitatud väidete tõesust. Liikmesriikide kohtud analüüsisid mitme juhtumi konkreetsete asjaolude põhjal mitut varjupaigavaldkonna põhikontseptsiooni, nagu näiteks usuline tagakiusamine ja kaitse mitmesuguste vormide kasutamine (pagulasseisund ja täiendav kaitse).

Haavatavad rühmad

Eelmisel aastal taotles rahvusvahelist kaitset enam kui 24 000 saatjata alaealist. EL+ riigid lubasid tegeleda haavatavate rühmadega, nagu näiteks saatjata alaealised, puudega inimesed, inimkaubanduse, vägivalda ja piinamise ohvrid, ning pakkuda neile varjupaigamenetluse eriteenuseid, mis on kohandatud nende vajadustele.

Paremad teenused

Kooskõlas ELi varjupaigaõiguse viimaste muudatustega muutsid paljud EL+ riigid oma poliitikat seoses õigusabi, teabe andmise ja tõlketeenustega, et parandada teenuste taset. Nendes valdkondades ilmnisid 2014. aastal probleemid, eriti arvestades nõudluse kasvu ja vajalike ressursside sagedast nappust.

Võrreldavus

Eri liikmesriikidesse saabub väga erineval arvul ja erinevatel põhjustel varjupaigataotlejaid. Aruande võrreldavuse-teemalises peatükis jõutakse järeldusele, et varjupaigataotleja sihtkohariigi valikut võivad mõjutada sellised tegurid nagu diasporaa olemasolu, tunnustamise määr, ajaloolised ja keelelised sidemed, riiklikud hüved ja taotlejate töötlemise kiirus, kuid leitakse ka, et ühtki neist teguritest ei saa käsitleda teistest eraldi.

Tulevikustrateegia

Tuginedes 2014. aasta aruteludele, andis Euroopa Komisjon oma 2015. aasta mai teatises *Euroopa rände tegevuskava* Euroopa varjupaigapoliitikale uue suuna. Komisjon soovitas võtta kohe meetmeid elude päästmiseks merel, võidelda inimesi ebaseadusliku üle piiri toimetavate kuritegelike võrgustike vastu, reageerida ELi saabuvate pagulasvoogude kasvule ning töötada välja ühine lähenemine ümberasustamisega seotud küsimustele. EASO-le langeb võtmeroll mitmes meetmes, sealhulgas varjupaigataotlejate ühine töötlemine, inimkaubandusega tegelevate võrgustike vastu võitlemine ning sisserändajate ümberpaigutamine, ümberasustamine ja vastuvõtmine.